

ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У ПОЛІПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

УДК 378.147

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ В ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ФРН

С.М. Амеліна, доктор педагогічних наук

У статті розглянуто особливості вивчення теорії і практики перекладу у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах Німеччини. Констатовано зміни і у навчально-виховному процесі: відбір змісту дисциплін з теорії і практики перекладу, методики їх викладання, організаційних питань, пов'язаних з включенням відповідних курсів у навчальний процес. Запропоновано використання досвіду професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах ФРН для підвищення ефективності процесу їхнього навчання у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Професійна підготовка, навчальний процес, теорія і практика перекладу, перекладач.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дискусія про якість і близькість до практики підготовки перекладачів в німецьких університетах та співвіднесення теорії і практики перекладу ведеться уже кілька років поспіль. При цьому висувається вимога переорієнтації та модернізації навчальних планів з метою приділяти більше уваги підготовці майбутніх перекладачів до професійної діяльності. Така вимога пов'язана з тим, що на додаток до збільшення обсягу перекладу, який повинен виконуватися дедалі з меншими затратами часу і більш високою якістю, підвищуються також очікування споживачів щодо професійної компетенції перекладачів.

Мета статті – розглянути питання вивчення теорії і практики перекладу у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах Німеччини.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки перекладачів висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, Т.Кияка, Л. Латишева, К.Норд, Е. Піма, Л. Пуховської, Д.Робінсона, О.Чередниченка та ін. Однак, незважаючи на низку наявних наукових досліджень, окремі аспекти підготовки майбутніх перекладачів потребують детального вивчення. До них належить і питання організації вивчення теорії і практики перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта перекладача у Німеччині означає отримання диплома бакалавра або магістра

(Bakkalaureus)/Master (Magister). Кваліфікація дипломованого фахівця «вимирає», в тому числі і у професійній підготовці перекладачів; у майбутньому залишаться тільки кваліфікації бакалавра та магістра.

К.Зіннер, відзначаючи, що у навчанні перекладачів в університетах Німеччини за останнє десятиліття, безсумнівно, багато чого змінилося на краще, зауважує, що проблеми їхньої підготовки ще далекі від вирішення [4, с.3].

Водночас нововведення і пропозиції німецьких дослідників викликають великий інтерес, адже цей досвід може бути використаний для підвищення ефективності процесу професійної підготовки перекладачів у вітчизняних вищих навчальних закладах. Зазначені зміни стосуються різних аспектів: відбір змісту дисциплін з теорії і практики перекладу, методики їх викладання, організаційних питань, пов'язаних з включенням відповідних курсів у навчальний процес. Розглянемо деякі з них.

Зокрема, К.Норд [3] пропонує таку методику: починати з невеликої частини теорії, яка потім реалізується на практиці, де стає очевидною потреба у більшому обсязі теорії, що пізніше задовольняється іншою частиною теорії і так далі.

Структура навчальної програми підготовки технічних перекладачів згідно з цією концепцією є такою:

- 3 1 по 3 семестр: вступ до теоретико-методологічних концепцій міжкультурної комунікації та перекладу;
- 4 семестр: вступ до практики перекладу як загальних, так і спеціалізованих текстів, на рідну і на іноземну мову, з постійними посиланнями на теоретичну підготовку;
- 5 семестр: практика і / або вища освіта за кордоном;
- 6 і 7 семестр: практика і теорія спеціалізованого перекладу, термінологія, використання як традиційних, так і електронних перекладацьких засобів та інструментів, практична частина випускного іспиту;
- 8 семестр: дипломна робота і колоквиум (тобто теоретична частина випускного іспиту).

Перша теоретична фаза включає в себе такі види діяльності:

- контрастивний розвиток мовної і культурної компетенції на двох іноземних мовах і рідною мовою, у тому числі здатність продукувати тексти для різних ситуацій і функцій;
- вступ до релевантних для перекладу аспектів лінгвістики і прагматики, щоб забезпечити знання понять і термінів, необхідних для аналізу тексту та дискурсу,
- основні концепції міжкультурної комунікації та теорії перекладу.

Вступ до теорії перекладу є переважно практико-орієнтованим і містить найбільш важливі аспекти професійного перекладу, а саме: переклад як цілеспрямована діяльність, моделі процесу перекладу, комунікативні функції текстів і перекладів, типології перекладу, роль стандартів у перекладі, аналіз вихідних текстів і паралельних текстів цільової культури, проблеми перекладу і стратегії їх вирішення, необхідні для перекладу засоби (в тому числі словники).

Теоретичні поняття можуть бути введені в курсі вивчення іноземної мови, який передує курсу перекладу.

Практика перекладу, у поєднанні із посиланням на теоретичну основу, як це було запропоновано, має бути спрямована на систематичний розвиток перекладацької компетенції. Це означає, що кожне завдання з перекладу повинне бути створено таким чином, щоб воно не викликало занадто багато або занадто складних проблем перекладу.

У контексті досліджуваної проблеми заслуговують на увагу праці німецьких вчених щодо організації процесу підготовки перекладачів. Так, К.Х. Фрайганг вважає, що упровадження у навчальний процес досить широких перекладацьких проектів – від початкового контакту з клієнтом до завершення проекту виконанням замовлення і рахунком-фактурою, безперечно, краще готує студентів до професійної діяльності, ніж просто навчання перекладу, адже при здійсненні таких проектів в кожному конкретному випадку відбувається інтенсивна робота над певною темою [1, с.91]. Крім того, вчений пропонує включати такі проекти або спеціальні, великі за обсягом, домашні завдання з перекладу в усний іспит, де вони мають захищатися, наближаючи їх таким чином до фактичних умов праці.

Особливий інтерес викликають напрацювання німецьких педагогів, які стосуються відбору і структурування навчального матеріалу курсу теорії і практики перекладу. Так, К.Зіннер висловлює думку, що переклад досить великої кількості відносно невеликих текстів з різних предметних областей і різних жанрів є більш ефективним і корисним, ніж переклад сторінок інструкцій або каталогів зі сфери, скажімо, машинобудування. Під кутом зору ефекту навчання переклад меншої кількості сторінок (але типових) наближає перекладача до реалій майбутньої професійної діяльності й практики вирішення професійних завдань. Таким чином також економиться час, необхідний для коригування цієї роботи студента. Водночас дуже сумнівною вважається широко поширена раніше у навчанні перекладачів практика перекладу статей зі щоденних і щотижневих газет, які зазвичай дуже відрізняються від типів текстів, що будуть перекладатись в рамках професії. І навіть статті з технічних питань рідко виходять за межі науково-популярного рівня.

За оцінками німецьких вчених, приблизно 50% текстів, які перекладаються у реальності, відносяться до сфери торгівлі й промисловості, з яких 33% припадає на машинобудування і транспортні засоби і 13% – до електротехніки. Тим не менш, електротехніка в багатьох університетах ще не пропонується в якості додаткової, супровідної або основної дисципліни.

Тому, на думку П.Куссмауля [2], критерієм відбору тематики текстів для практики перекладу бажано обрати їх частоту у професійній практиці. Однак, ця пропозиція ще недостатньо враховується в навчальних програмах викладання перекладу, хоч вказаний підхід повністю виправдав себе в тих навчальних закладах, де це практикується.

Однією з проблем навчання перекладачів німецькі педагоги вважають те, що у багатьох університетах теорію і практику перекладу викла-

дають лінгвісти, які не мають або не мали практики професійної перекладацької діяльності.

Водночас у німецьких університетах наголошується на необхідності орієнтації підготовки майбутніх перекладачів на умови професійної діяльності. Зокрема, це стосується такого чинника як час, за який має бути виконане замовлення на здійснення перекладу. Фактор часу часто не розглядається у навчальному процесі, однак, повинен обов'язково враховуватись у діяльності перекладача, адже, наприклад, перекладач-початківець буває змушений додатково витратити час на консультування з фахівцями або на роботу з фаховою літературою тієї галузі, з якої виконується переклад, тому що він не володіє відповідною термінологією достатньою мірою.

Важливим аспектом підготовки перекладачів до майбутньої професійної діяльності у німецьких університетах вважається орієнтація на вимоги замовника. Зокрема, останнім часом у практиці діяльності перекладачів виникає питання, чи повинні перекладачі виконувати додатково, наприклад, роботу графічних дизайнерів, оформлювачів. Цікаво, що саме для перекладу технічних текстів багато фірм вважають за доцільніше доручити виконувати його носіям мови, будучи переконаними, що на вихідній мові текст буде зрозумілим до найдрібніших деталей, а мовне вираження в мові перекладу є, з їх точки зору, вторинним. Однак, при цьому при перекладі фахових текстів виникають суто лінгвістичні проблеми. Наприклад, складні німецькі іменники викликають особливі утруднення, які часто недооцінюються при перекладі технічних текстів.

До дидактичних особливостей процесу навчання перекладачів у Німеччині можна віднести, зокрема, такі питання:

- дидактизація перекладацького завдання (наприклад, зміни у перекладі в залежності від цільових груп замовників);
- дидактизація першого читання перекладу і «інтерпретації читання»;
- дидактичні аспекти культурних аспектів тексту (фонові знання культури автора і перекладача);
- дидактизація лінгвістичного аналізу тексту (словосполучення, узгодженість термінології, модуляція, транспозиція, адаптація, посилення тощо; ілюзія однозначної відповідності);
- дидактизація наукових досліджень процесу перекладу і організації нових знань (зокрема, використання паралельних текстів);
- дидактизація спільної роботи у проекті, перекладеному (управління проектами від прийняття замовлень до виставлення рахунку);
- дидактизація спільної оцінки помилок (тренінг самооцінки перекладачів-початківців);
- дидактизація можливостей та обмежень «творчого перекладу» і «буквального перекладу»;
- дидактизація письмового/усного продукування тексту німецькою мовою (письмо, трансформація тексту, висновки, редагування текстових сегментів, аналіз недоліків тексту, аргументація);

- дидактизація електронної термінологічної роботи (переклади із застосуванням професійного програмного забезпечення та особистих баз даних);

- дидактизація перегляду остаточного тексту і критика перекладу (орієнтація на замовника, когерентність).

Про орієнтацію на замовника, тобто наближення навчального процесу до практики професійної діяльності, свідчить і зміст навчальних планів університетів, які здійснюють професійну підготовку перекладачів. Наведемо, як приклад, перелік дисциплін, що пропонуються у Вюрцбурзькому університеті [5].

Перша іноземна мова:

1. Загальні основи мови (граматика, лексика, ідіоматика з вправами, орфографія та пунктуація)

2.1. Загальний переклад на іноземну мову

2.2. Загальний переклад з іноземної мови

3. Усне мовлення і переклад

4. Листування (двомовне)

5. Переклад експромтом

6. Країнознавство і продукування текстів

7.1. Вступ до техніки усного перекладу (для перекладачів усного і письмового перекладу)

7.2. Усний переклад переговорів (загальний та спеціалізований)
(для перекладачів усного і письмового перекладу)

7.3. Переклад доповідей (тільки для усних перекладачів)

7.4. Синхронний переклад (групові заняття тільки для перекладачів усного перекладу, вибіркова дисципліна)

Галузь: економіка, природничі науки:

8. Галузева спеціалізація та галузева термінологія (німецька)

9. Вправи до галузевої спеціалізації та галузевої термінології (двомовні)

10.1. Галузевий переклад на першу іноземну мову

10.2. Галузевий переклад з першої іноземної мови

Друга іноземна мова (обов'язкова за вибором дисципліна):

11. Загальний курс мови

12. Загальний переклад з другої іноземної мови та на другу іноземну мову

13. Листування (двомовне)

14. Німецька мова

15. Країнознавство Німеччини

16. Країнознавство, історія й актуальні проблеми мовного простору першої іноземної мови (іноземною мовою)

17. Судова та управлінська термінологія

19. Обробка текстів

20. Робота над термінологією з комп'ютерною підтримкою і машинний переклад

21. Машинопис для початківців (мета – 140 знаків / хвилина)

Дисципліни за вибором для різних мов:

Семінар основною мовою (технологія, право)

ІТ-заняття (Excel, Access, PowerPoint)

Сучасна література країн, мова яких вивчається (перша іноземна мова)

Ораторське мистецтво

Як бачимо, змістове наповнення наведеного навчального плану свідчить про те, що переважну більшість включених до нього дисциплін складають практико-орієнтовані, зокрема: загальний переклад, усний переклад, переклад експромтом, обробка текстів, галузевий переклад, синхронний переклад тощо.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Досвід професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах ФРН може бути використаний для підвищення ефективності процесу їхнього навчання у вітчизняних вищих навчальних закладах, а саме для відбору переліку й змісту дисциплін та вдосконалення методики їх викладання. Практика перекладу, у поєднанні із посиланням на теоретичну основу, має бути спрямована на систематичний розвиток перекладацької компетенції.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані з підготовкою перекладачів з урахуванням семантико-стилістичних особливостей перекладу в конкретних сферах їхньої професійної діяльності.

Список літератури

1. Freigang K.-H. (1997). Zum Stellenwert von Softwarelokalisierungsprojekten in der Übersetzer Ausbildung. In: E. Fleischmann, W. Kutz, P.A. Schmitt (Hrsg.): Translationsdidaktik. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. Tübingen: Narr, 1997. – 132 S.
2. Handbuch Translation. By Mary Snell-Hornby, Hans G. Höning and Paul Kußmaul. Stauffenburg Verlag, 1999. – 434 S.
3. Nord, Christiane (2006). Loyalty and Fidelity in Specialized Translation. CONFLUÊNCIAS – Revista de Tradução Científica e Técnica, N.º 4, Maio 2006 : 29-41.
4. Sinner, Carsten (2002). Zu Theorie und Praxis des Übersetzens in der Übersetzer Ausbildung. Lebende Sprachen, Volume 47 (3). – Jan 1, 2002. – S.1-20.
5. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.dolmetscherschule.de/de/ausbildungen/uebersetzer/ausbildung-studium-uebersetzer.html>.

В статье рассмотрены особенности изучения теории и практики перевода в процессе профессиональной подготовки будущих переводчиков в высших учебных заведениях Германии. Констатировано изменения в учебно-воспитательном процессе: отбора содержания дисциплин по теории и практике перевода, методики их преподавания, организационных вопросов, связанных с включением соответствующих курсов в учебный процесс. Предложено использование опыта профессиональной подготовки переводчиков в высших учебных заведениях ФРГ для повышения эффективности процесса их обучения в отечественных вузах.

Профессиональная подготовка, учебный процесс, теория и практика перевода, переводчик.

The article describes the features of studying the theory and practice of translation in the training of future translators in higher education institutions in Germany. The changes in the educational process are stated: the selection of the content of disciplines on the theory and practice of translation, teaching methods, organizational issues associated with the inclusion of appropriate courses in the learning process. The use of the experience of training translators in universities of Germany to increase the effectiveness of their learning in Ukrainian universities is proposed. The practice of translation, in conjunction with reference to the theoretical framework should focus on the systematic development of translation competence. The attention to the orientation of German universities on customer is paid: approaching the learning process to practice of professional translators, particularly through the implementation of translation projects in the learning process - from initial contact with the client to complete the project execution by order and invoice.

Professional training, educational process, the theory and practice of translation, the translator.

L'ENSEIGNEMENT DES LANGUES ETRANGERES:NOUVELLES APPROCHES

Anaël Martin, titulaire de maîtrise à la fois en formation au « Français Langue Etrangère » et en théâtre, est formateur de français des stagiaires de la « Comédie Française » et de « l' Ecole de Danse de l' Opéra » à Paris

L'article explique la nouvelle conception de la formation aux langues étrangères. Il caractérise la pédagogie et la didactique du FLE (français langue étrangère) et analyse la nouvelle approche en enseignement des langues étrangères, voire l'approche communicative

Enseignement, approche communicative, enseignant, apprenant, compétences linguistiques

Nous n'apprenons pas une langue étrangère comme nous avons acquis notre langue maternelle. Le plaisir des mots, les stratégies de la gage, le bonheur de se faire comprendre, d'échanger, de jouer avec les mots (nous nous délectons tous des erreurs des enfants lorsqu'ils découvrent notre langue) que nous avons éprouvés lorsque nous avons fait nos premiers pas dans le monde de la parole, restent cependant ancrés en nous. C'est pourquoi